

"אין לנו מגרש בי טייבה הקדימה את זמנה"

בילאדי בילאדי הפועל טייבה בלאומית

אמיר בן פורת. הוצאת בב, 200 עמ', 68 שקלים

יהודה שנהג

אקוורו של משחק הכדורגל אי שם בטקסים פגניים עוד לפני הולדת הנצרות, ופעם היה הכדור עשוי מכליה של חזיר. לא תמיד היה המשחק גברי. בסקוטלנד שיחקו נשים "בתולות" (לא ברור מה עניין בתולות כאן) של כבר אחד נגד "בתר לוח" מן הכפר הסמוך.

משחק הכדורגל התחיל לקבל את צורתו המודרנית באנגליה הקולוניאלית בסוף המאה ה-19. המדינה הקולוניאלית הפיצה את המשחק לקולוניות, והקולר ניות הפכו את המשחק - כך לעתים ביחסי שלטים ושלטים - למכשיר העצמה ושחרור.

אלא שאו הול היפוך נוסף. המשחק הפך "לחלק מבשרו של הקפיטליזם" והמערב "שנרמה היה שהוא מאבד ממרכזיותו ומכוחו לטובת הפריפריה שאך זה חילצה את עצמה מזרועותיו, שב להזכיר את ימי הקר לונאיזם הראשוניים". כך, "הקבוצות העשירות השתלטו על השוק והחלו לרכוש את הסחורה הטובה. התהליך הזה הוא תרסטרי: קבוצות עניות נאלצות להיפרד משחקנים שהקבוצות העשירות חפצות בהם. מדינות הפריפריה - בעיקר באפריקה ובאסיה, אך גם מדינות מדרום אמריקה - החלו להתרוקן משחקנים בעלי יכולת, והליגה שלהם הידלדלה" (עמ' 13).

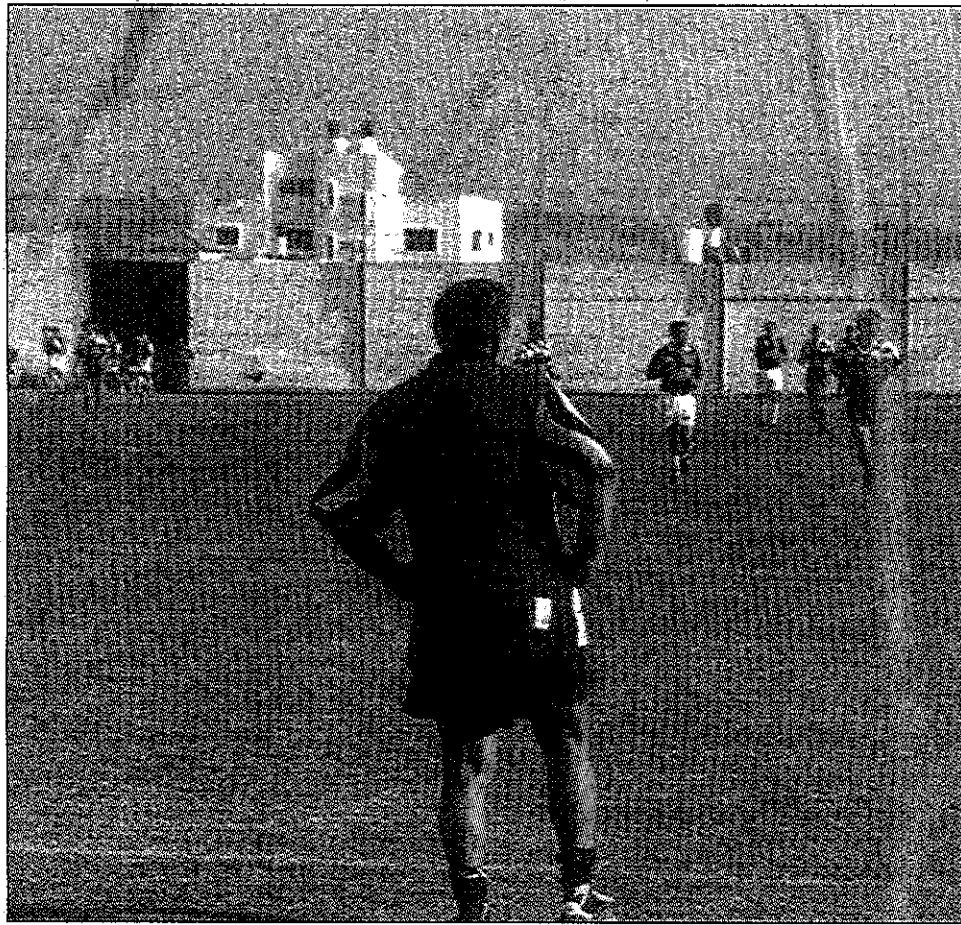
בשנות התשעים ניתן היה למצוא ברחבי העולם כארבעה מיליון קבוצות כדורגל, המשחקות ב-203 מדינות, ובהן פעילים כ-150 מיליון שחקנים. בתהליך זה הפך המשחק לסחורה, תוך כדי חיזוק הקשר הבלתי נמנע בין קפיטליזם, ניאוקולוניאליזם וכדורגל. עם זאת, תהליך הקומודיפיקציה של הכדורגל לא עירער בהכרח את הקשר בינו לבין הפוליטיקה האתנית והפוליטיקה הלאומית, כפי שנראה להלן.

בספר זה מתאר אמיר בן פורת את המיקרוקוסמוס של יחסים סבוכים אלה דרך כרוניקה של עונה אחת שעוברת הפועל טייבה בליגה הלאומית בכדורגל. התיאור המוצג בספר - רובו אגב מוכר לקוראי העיתונים מעונת המשחקים 1996-1997 - אינו סיפור של העצמה ושחרור דרך ספורט מקצועי אלא כרוניקה של מוות (כמעט) ידוע מראש.

סיפורו של הפועל טייבה הוא סיפור המיעוט הפוליטי שאינו מצליח לו אל מול הכסף הגדול, הקולר ניאליזם הפנימי בישראל ולא פחות מכך: אל מול הלאומיות והגזענות היהודית. נראה שהשאלה המרכזית שהיתה צריכה להישאל בספר אינה "מדוע לא הצליחה הקבוצה להישדר כליגת העל?" אלא "כיצד בכלל הגיעה לשם, כנגד כל הסיכויים?"

הפועל טייבה החלה את משחקה בליגה הלאומית כהמלסית, והיינו ללא מגרש ביתי. המגרש בטייבה לא אושר בידי ההתאחדות לכדורגל מפני שלא התאים לסטנדרטים המקובלים. הוא נמצא על פסגה של גבעה, דרכי הגישה אליו עשויות עפר ומלאות מהמר, ורת, מגרש המשחקים נראה כמו שדה מרעה שהעזים כילו לאכול בו את מעט הדשא, חרדי ההלבשה קטנים, השירותים והמקלחת זקוקים לשיפוץ ויש שיבושים קשים בזרימת מים למקום. ג'ימי טורק, מאמן הקבוצה לקראת סוף העונה, תיאר את התנאים הקשים: מתאבים במקום אחד, מתקלחים בחדר מסוים, מתלבשים באחד, הכל מפורז. להעדר המגרש הביתי, אומר בן פורת, היתה כנראה תרומה שלילית של כ-12 נקודות ליגה שהלכו לאיבוד במשך העונה בליגה העליונה. את העדר המגרש ניתן וצריך לקרוא לא רק ברמה האינסטרומנטלית של אוכרן נקודות, אלא גם מטא פורית, כהעדר הבית והארמה של הפלסטינים אורחי ישראל.

"אין לנו מגרש", הסביר עדנאן, חבר הנהלת טייבה, "כי טייבה הקדימה את זמנה". אמירה זו כאילו טייבה הקדימה את זמנה - ומשום כך הגיעה לא מצויה, לא במגרש, לא בכסף, לא במשאבים, לא בניסיון, אפילו לא בהרבה לגיטימציה בחברה היהודית - היא

המגרש של הפועל טייבה

טייבה, אין כסף, אין משאבים ויש הונחה. אבל כאן יש ערך מוסף נוסף להונחה, לאפליה ולהעדר האהדה. הפועל טייבה היא משל למצבה של האוכלוסייה הפוליטית כולה בישראל.

סיפורו של בן פורת מרגיש גם את המלכודת של פוליטיקת הזהויות שבתוכו מצאה את עצמה הקבוצה. הוא מרגיש את המורכבות של מציאות שאינה מענייה קה לגיטימציה לזכות לאומית של מיעוט מדוכא, אשר נאלץ על כן לארגן את הפרקטיקה ואת הרטוריקה שלו בכלים פטורדריברליים. בתחילת העונה ביקשו מנהג לי הקבוצה להעניק לקבוצה דימוי מקצועי ונמנעו מדימויים בעלי גוון לאומי או סקטוריאל. מבחינתם "עירייה היא להימנע, לפחות בתקופת ההתמודדות על כרטיס העלייה ללאומיות, מהחצנת הגורם האנתרולאר מ" (עמ' 20). אה: "הוא השתרל להעביר את המסר שהפועל טייבה היא קבוצת כדורגל רגילה ולא נציגה של המגור" (עמ' 113).

זהו תמיד העש של קבוצת המיעוט. קבוצות יהודיות אינן נזקקות לדילמות מן הסוג הזה. כאשר מסמן רפיק האג' יהיה, ראש העיר טייבה, את הסימן V לני צחון הוא זוכה לכיבוד רב על "פוליטיזציה" של הכדורגל. ואולם הזהות הלאומית נכפית על פרנסי הקבוצה כאשר פוער הר הגעש שקרוי אהודי בית"ר ירושלים את לועו ופולט "מוות לערבים", "ברוך גול" דשטיין", "לכו לעזה", או כאשר כמעט שבוע אחד שבוע מביעים אהודי הקבוצות היריבות "ברכיכו ובתי נועות יריים מה הם חושבים על הערבים של טייבה בפרט ועל הערבים בכלל" (עמ' 173).

או כאשר הוא נדחק אל הפינה, פוצה הקהל של הפועל טייבה כשיר "בילאדי בילאדי" (ארמתי אדמי תי), שכתב המשורר המצרי סמיר דרוויש בתקופה שבה היתה נתונה מצרים תחת שלטון בריטי, או בקריאת "יהי יהיא עיאה" (עמ' 21). כפי שמסביר בן פורת: "נראה שאהודי טייבה השלימו עם הגדרתם כערבים, אם כבר אז כבר, ובגלוי" (עמ' 130). אה: "את העובדה הפשוטה והאמיתית שהפועל טייבה היא קבוצת ערבית לא ניתן היה להחביא" (עמ' 21).

מה שלא הצליחה לעשות הכלכלה הפוליטית המפלה את הסקטור הערבי הצליחה לעשות הרטוריקה הגזענית. היא הגרירה את הקבוצה במונחים אתגר לאומיים והאצת את ההזדהות של הקבוצה ואהודיה עם הלאומיות הפלסטינית. הפרשנות על הקריאה הנגי דית "מוות ליהודים" אינה אחידה. בעיניו של בן פורת היא יצרה מומנט של הכרעה במצב האמביוולנטי בין "פלסטיניות" לבין "ישראליות". לכיוון הלאומיות הפלסטינית. יש שהיו אומרים שאולי באופן פרדוקסי

לי זהו דווקא אקט מובהק של "ישראליות" כן או כן, מסתבר שגם אם אין הקבוצה והשחקנים רוצים להתעניין ב"פוליטי", "הפוליטי" מתעניין בהם.

בן פורת כותב דווקא מנקודת מבט ניאורמקסיסטית. הוא גם משאיר מספיק מרחב תיאורטי לממד האנתרולאומי שבסיפורה של הפועל טייבה. למשל, הוא אומר ש"העמקת הזיקה בין גורמים כאתניות, לאר מיות וכדורגל כירסמה במכניזם של השוק" או "את ניות ולאומיות הכתיבו שיקולים 'חץ שוקיים' לגבי מכירת ורכישת שחקנים ומועדונים" (עמ' 14). כך פורת גם דואג, ובצדק, להזכיר לנו שאמנם אגדת סיני דרלה בנעלי הכדורגל, והיינו סיפור של קבוצת כדור רגל ענייה מן הפריפריה שהפכה להצלחה, אינו בלתי אפשרי לגמרי - אבל אל לנו לשקוע לתוך החלום הסכריני הזה שמשכיח את העובדה שכדורגל הוא בסר פו של דבר כלכלה, פוליטיקה, כסף, עוצמה ולגיטימי ציה. על כל אלה סינדרלה אינה יכולה להתגבר.

אלא שברוך שוכה לפעמים בן פורת את העמדה התיאורטית הזאת. למשל, בפרק הסיכום הוא מסביר את קריסתה של טייבה בעובדה ש"נהלה במתכונת הקרובה לארגון משפחתי", "זהו דפוס ניהול שמתאים למפעלים קטנים" הוא מסביר (עמ' 191). עוד הוא מסביר ש"הטעות הראשונה של הנהלת הפועל טייבה היתה חוסר הלימוד". "הנהלת לא מעטת כשלו בה (בליגה הלאומית) כמעט מאותה סיבה, הן הניחו שניהול קבוצה בלאומית הוא עניין פשוט" (עמ' 192). לעתים כושל בן פורת אפילו אל אימוץ מסגרת ניתוח ליברלית: "בסופו של דבר צוברות את הניצחונות הקבוצות ששיחקו טוב יותר" (עמ' 101). בן פורת גם מסכם במסקנה כי הקבוצה חסרה שלושה דברים: דבק בין השחקנים במגרש, כימיה בין המאמן לשחקנים והעובדה שהמוטיבציות הפרטיות של כל שחקן לא התאגרו לכדי יצירה של מוטיבציה קבוצתית (עמ' 155). כך, בסופו של יום, אפילו ההסבר המעמדי הזה סבר האנתרולאומי מתאיידים להם במלכודת המחשבה הליברלית.

ואולי עוד מלה על גלובליזציה ועל האפשרויות שהיא (אינה) פותחת. מרבית אצלנו דו-דב על האופן שבו מכרסמת הגלובליזציה לכאורה בהזיות ובגבולות לאומיים, בכוחה ובעוצמתה של מדינת הלאום ובאופן שבו היא מנהלת את "משק הזהויות האתניות". ואולם, מסתבר שכליה של הגלובליזציה כתהליך משחרר הם מוגבלים, וגם כאשר הם פועלים לכאורה באופן משה דר אין הם מתנגשים ומכרסמים בהכרח בעוצמתה ובכוחה של הכלכלה הפוליטית הלאומית. גלובליזציה היא הסיפור של ההון הגדול, וכשאין הון גדול אשליית הגלובליזציה מתנפצת. את ההכשרה לעונת הליגה עושים בחו"ל. את המאמנים רוכשים בחו"ל. את שחקן ניי הדכש קונים לעתים בחו"ל. הקבוצות העניות מקיימות מחנה אימונים או רוכשות מאמנים ושחקנים כרומניה או בפולין. העשירות בקרואטיה ובאוקראינה יתרה מכך, העובדה שסוד קסמו של ספורט הכדורגל מונח במגרש הפוליטי של הזהויות מאפשרת לו להסי תיז את האופנים השונים שבהם הכלכלה הגלובלית מייצרת ומאשררת את הזהויות האנתרולאומיות, וכך משמש מנגנון שמחזק את גבולות הזהות הלאומית ואת כוחה הפטטורי של מדינת הלאום.

או מה דעתי על הספר בכלל? ראשית, הערה שאר לי אינה הוגנת אבל איני יכול להתאפק מלהזכירה. "בילאדי בילאדי" יצא לאור בהוצאת בבל הצעירה והחיונית שנוסדה ונהלה, לפחות עד לאחריה, על ידי נשים תל-אביביות פמיניסטיות. משום כך קצת תמונה היתה בעיני ההחלטה להוציא ספר העוסק בספורט גברי מובהק (בספר אין גם אוכור ולו גם של אשה אחת לדפואה) ללא דיון (ולו חלקי) בנקודת המבט הנשית. שנית, רמתו תורית של הטקסט אינן אחידות. לעתים הוא קריא ומתנהג לעתים הוא מלמד. לעתים הוא לא מעובד דיו. לעתים הוא טרחני (בעיקר משום שסיפורה של הפועל טייבה טופר בצורה זו או אחרת בכתבת יומן ובעיתונות). בחלקים של הספר יש שימוש באפוריזמים מיותרים כגון: "עדיין לא הומצא דבר מקורי יותר, ואמיתי יותר ממשחק הכדורגל" (עמ' 36) "אלף תיא טראות לא ידליקו משחק כדורגל אחד" (עמ' 37) או "בטייבה השמש אינה יודעת רחמים" (עמ' 43). גם שרדני הכדורגל הנחרצים ביותר לא יכולים היו לנסח זאת בצורה נמלצת יותר. אבל בסופו של דבר התיאור והניתוח המרוכזים מספקים לנו פריזמה מאלפת וחשר בה על החברה הישראלית, ומכאן כחו של הספר.

פרופ' יהודה שנהג מלמד באוניברסיטת תל אביב ועורך את כתב העת "תאוריה וביקורת" במסגרת חילוי ביחשלים